

faláig nyúlt. Az épületszárny közepén fennmaradt kapu műformái, valamint Csáky Antalhoz köthető bélyeges téglák alapján ezt az épületet a 18. század közepe táján megújíthatták, nyílásait átalakították. Ekkor nyerte az épület Ny-i homlokzata a 19. század közepi ábrázolásokon megőrzött egységes képét. Csekély mennyiségű kerámia- és kályhacsempe leletanyag került elő a 15–18. századból. Kiemelendő egy nagyméretű, 17. századi üvegkupa nagyobb töredéke. Az épület falkutatását Fülöp András végezte.

TOMKA GÁBOR

272. Szentendre, Római tábor

(MRT 7. k. 28/1 lh.)

(Pest megye) Ró

A szentendrei római tábor déli falszakaszának, patkó alakú tornyának és a hozzá kapcsolódó belső építményeknek a kutatását és egy zárt kőtár felépítését a 2003 augusztusában–szeptemberében Magyarországon megrendezésre kerülő, XIX. Nemzetközi Limeskongresszus apropóján szeretnénk volna megvalósítani. A terv első lépéseként régészeti kutatást kellett végezni a tervezett új kőtár épületének helyén, hogy annak felépítésével egyben a tábor – távlati tervekben szereplő – régészeti és műemléki helyreállításával is összhangban álljon a most felépítendő épület.

A feltárás 2002 júliusában és novemberében, két részletben zajlott. Kutatóárkainkat a kőtár leendő helyén jelöltük ki, ahol az eddigi feltárásokat összegző, az MRT 7. kötetében megjelent térkép még kutatatlan területet jelzett. E térkép alapján a területünktől É-ra fekvő telken az 1940-es években dr. Nagy Tibor régész egy nagyméretű épület részletét tárta fel, melynek déli része – az alaprajza szerint – nem került feltárássra. Reményeink szerint az épületnek a jelenlegi kutatási területen kellett volna folytatódnia.

Az É-D-i és K-Ny-i szelvényekkel megkutatott területen azonban nem kerültek elő a már ismert épület további falai. A felszíni, mintegy 50 cm-es réteg arról tanúskodik, hogy itt már egyszer volt egy nagy felületre kiterjedő régészeti feltárás, de erről az esetleges kutatásról nincs semmi adatunk. A másik lehetőség, hogy az elmúlt évszázadban a területet feltöltötték – erre utal egy a 20. sz. 20-as éveiben készülhetett képeslap és a felszíni réteg kevés régészeti lelete, de aránylag sok újkori tárgya. (Itt említjük meg, hogy az ásatás során 3 pénz került elő: egy Kr. u. 4. századi kisbronz érem az ásatási terület északi részén az 1. ásónyomból és két, a 20. sz. közepén vert aluminium fillér a feltárás mélyebb, de bolygatott rétegeiben.) A bolygatatlan rétegekben is nagyon kevés régészeti lelet és omladék került elő, köztük néhány bélyeges tegula töredéke. A régészetileg legjelentősebb lelet az egy helyen talált, tíznél több, több típust képviselő, díszített, ólom tükörkeret és a kerek, bronz tükörlapok.

MARÓTI ÉVA

273. Szentes, Derekegyházi-oldal

(Csongrád megye) H

A Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete és a Szegedi Biológiai Központ Genetikai Kutatóintézete által vezetett: *A történelmi genetika a magyar ethnogenezis kutatásában* című NKFP pályázati program keretében, a 2002. évben három Csongrád megyei honfoglalás kori temető hitelesítő feltárással került sor. A genetikai mintagyűjtés regionális szempontjait figyelembe véve 2002-ben Csongrád megye területét, Szentes határát választottuk ki kutatási régióknak, ahol néhány, Csallány Gábor által a 20. század első felében már részben feltárt 10–11. századi temető hitelesítő feltárást kívántuk elvégezni. Az ásatás az MTA Régészeti Intézete és a szegedi Móra Ferenc Múzeum közös munkája volt.

Csallány Gábor 1940-ben Szentes, Derekegyházi-oldal nevű határrészében, Berényi Benjamin 129. számú tanyájának földjén – a tulajdonos leletbejelentését követően – egy honfoglalás kori temető négy sírját tárta fel (ásatási dokumentáció: KJM RégAd: 55-84/5 és 401-95, MNM RégAd: 116. D. III; leletanyag: KJM RégGyűjt: 55.14.1-5, 55.20.1, 55.26.1-18, 57.10.1-5, 82.4.1-4. és valószínűleg 55.20.1; közlés: *FolArch* (3-4) 1941, 182–186). Bálint Csanád 1968-ban, az akkor már Szentesen lakó öreg Berényivel járt a lelőhelyen, ásatást azonban nem kezdeményezett. A helyszíni szemléjéről készült beszámoló (MFM RégAd: 94-76) adatait követve az 1971-es kiadású, 1:10 000-es léptékű térképen megtalálható a Berényi B.-tanya, sőt azok a dűlőutak is, amelyeket Csallány Gábor a temetőtérképén megnevez. Ez a terület a várostól 2 km-re DK-re található, a ma D-3 elnevezésű táblában. Több helyszíni szemle során a rendelkezésünkre álló távolságadatok visszamérésével sikerült megtalálnunk az elszántott Berényi-tanya valószínűsíthető maradványait, és ettől D-re egy – a környezetéből mindössze 50–60 cm-re kiemelkedő – domb D-i oldalán kijelöltük a feltárás helyét.

2002. szeptember 2–19. között 1217 m²-t tártunk fel egyetlen nagy szelvényben (ásatási dokumentáció: KJM RégAd: 559-2003; fotódokumentáció: KJM Fotótár: 11238–11306; leletanyag: KJM RégGyűjt: 2002.3.1–106). A temető egészét megkutatva, a sírok környezetét 15–30 m távolságban átvizsgálva megállapítottuk, hogy egy nyolc sírből álló, egysoros kiscsaládi temetőt rejt a lelőhely. A sírok közül négyet már ismertünk Csallány Gábor feltárása nyomán, továbbá megtaláltuk az 1940-es ásatás kutatóárkait is, összesen tíz eltérő méretű árkot. Csallány Gábor a sírsor É-i végén lévő 4 sírt közölte. Az 1. és 2. sír csontanyagát – keveredve ugyan – de szinte teljes egészében megtaláltuk a kutatóárok alján. A csontkupacok kibontása során leletanyagot is találtunk a korábban már feltárt sírokban, így a temetőtérkép mellett, a sírokból ismert tárgyak alapján is azonosíthatók voltak az egyes temetkezések.

A korábban ismert négy sír mellett négy újabb temetkezést is feltárunk a sírsor D-i végén. Csallány Gábor – a tanyatulajdonos elmondása alapján – leírta, hogy

már korábban is kerültek elő sírok a vizsgált területen, amelyek helyét Berényi Benjamin nem tudta biztosan megmutatni. Az egyik ilyen lehetett a 6. sír, amelyben a váz fej- és mellkasi részét érte bolygatás, azonban a bolygatott csontokat – köztük a leletanyagot is – egy-egy csomóba rakva a sír Ny-i végében megtaláltuk. A temető leggazdagabb sírja az 5. számú temetkezés volt, amelynek K-i végét Csallány Gábor egyik kutatóárka megbolygatta. A sír egy 20-21 éves korában eltemetett rangos fiatal nő temetkezését rejtette, amelyből ezüstlánc, gömbsorcsüngős fülbevalópár, lemezes hajfonatkorongpár, kaftán- és ingnyakveretek kerültek elő.

LANGÓ PÉTER – TÜRK ATTILA

274. Szentés, Nagytőke, Jámbohalom
(Csongrád megye) H, A, Á

A Jámbohalmi lelőhelyen Csallány Gábor végzett leletmentést 1902-ben, 1929-ben, illetve 1932-ben. 1902-ben kb. 30 sírt bolygattak meg a munkások, Csallány Gábor pedig 6 temetkezést mentett meg. 1929-ben és 1932-ben további 24 sír került feltárássra (ásatási dokumentáció: KJM RégAd: 147-84; leletanyag: KJM RégGyűjt: 55.18.34, 57.32.1-61, 57.33.1-42, 57.34.1, 57.35.1, 56.36.1-51). Valamennyi esetben a kunszentmártoni műút építéséhez nyitott homokbányából kerültek elő a 10-11. századi temetkezések. Az 1960-as évek végén kiadott, 1: 10 000-es méretarányú térkép Szentestől 13 km-re É-ra, a kunszentmártoni műút Ny-i oldalán, a Jámbohalomnak nevezett kurgántól K-re a műút mellett homokbányát jelöl. Helyszíni terepbejárásunk során már csak a betöltött bányagödör helyét tudtuk azonosítani a környék tanyáiban lakók segítségével. Megállapítottuk továbbá azt is, hogy a tanya számozása nem változott, a 8/a számú tanya, amely Csallány Gábor temetőterképén szerepel, ma is áll.

2002. augusztus 21. és szeptember 3. között ásatást folytattunk előbb a 8/a tanya melletti kiemelkedésen – az 1929. és 1932. évi ásatás helyszínén – majd ezt követően Ny felé haladva, összesen 4 szelvényt nyitottunk, és a 3 hetes munka során 1652 m²-t tártunk fel (ásatási dokumentáció: KJM RégAd: 555-2002; fotódokumentáció: KJM Fotótár 11317-11497; leletanyag: KJM RégGyűjt: 2002.1.1-19). A 8/a tanya melletti 1. szelvény ÉNy-i sarkában megtaláltuk az egykori homokbánya betöltésének foltját. A bányagödör kiterjedését összehasonlítva korábbi térképeinkkel megállapítottuk – ami sejthető volt –, hogy Csallány Gábor ásatása után a bányát tovább művelték, így a bolygatásnak további sírok estek áldozatul. Az 1. szelvény DK-i felében megtaláltuk a temetőárkot. A kettős osztatú árkot közel 40 m hosszan követtük, és három metszetben kibontottuk. A temetőárok és a homokbánya közötti területen még három 11. századi sírt tudtunk megmenteni. A 2. szelvényben megtaláltuk az egykori bányagödör Ny-i végét is, így mérhetővé vált az egykori homokbánya ÉNy-DK-i kiterjedése, amely meghaladta a 130 m-t. A 2. és 3. szel-

vényben egy avar kori temető 3 sírját, közöttük egy padmalyosat tártunk fel. A 3. szelvényben egy 10. századi honfoglalás kori sír került elő még, a közvetlenül a Jámbohalom mellett nyitott 4. szelvényben régészeti jelenséget nem figyeltünk meg.

Csallány Gábor temetőterképét elemezve megállapítható, hogy a sorokba rendezett 10. és 11. századi sírok nem metsztek egymást, vagyis a temetőt valószínűleg folyamatosan, megszakítás nélkül használták. A temetőárok ívének megfigyelése alapján feltételezzük, hogy az egy többhektáros területet ölelt körbe, minden bizonnyal egy több száz síros 10-11. századi temetőt.

LANGÓ PÉTER – RÉVÉSZ LÁSZLÓ – TÜRK ATTILA

275. Szentlőrinc, Szőlőhegy, Rókavár
(Baranya megye) B, Kö?

2002. március 26-án helyi lakos bejelentése alapján szemlét tartottunk a helyszínen (hrsz. 2037/4), ahol feltehetően több sírból származó emberi csontokat, és kerek, sötét foltokhoz köthető bronzkori cserepeket, kőbaltatöredéket találtunk. A csontokhoz semmilyen mellékletet nem találtunk, valószínűleg a kert bejáratánál levő középkori, vagy újkori sírokból származnak. A kert végében levő sötét, kerek foltoknál a kora bronzkori zóki kultúra cserepeit gyűjtöttük.

KÁRPÁTI GÁBOR – GÁBOR OLIVÉR

276. Szécsény, Forgách-kastély
(Kubinyi Ferenc Múzeum)
(Nógrád megye) Kk, Ú

A tulajdonosi jogokat gyakorló Kincstári Vagyoni Igazgatóság Salgótarjáni kirendeltsége a régészetileg védett területen álló, kiemelt I. kategóriás műemléképület felújítási munkáit folyamatosan végezgetve, a külső homlokzati munkák előtt kívánta tisztázni az épület falain különböző pontokon, különböző mértékig jelentkező, talajból induló falnedvesedés okait, illetve kidolgoztatni a hatékony védekezés módozatait. 2001-ben az egyik kiváltó okként feltételezett zárt betonhabarcs lábazatot, illetve zárt kő-betonjárdát eltávolították. Felmerült az épületet körülölelő, pangó víz- és talajpára elvezetését célzó dréncsőrendszer lehetősége. E munka tervezésének régészeti problémáira kértek választ a kutatás megrendelésével. A munka a 106. hrsz-ra korlátozódó próbafeltárás volt.

2002. március 6. és április 12. között a kutatás az épület Ny-i, D-i és K-i homlokzata előtt 11 árokban, illetve szondában valósult meg. A Ny-i homlokzatnál a DNy-i sarkon előkerült téglacsatornáról megállapítást nyert, hogy a Ny-i homlokzattal teljesen párhuzamosan fut, nagyrészt épségben, légtérrel. A restaurátorműhely kilépő szennyvízvezetékével egy szakaszon szétrombolták. A csatorna a felső udvar és a Várkert határán futó kőkerítésig megvan. Azon túli folytatása tisztázatlan. Miután funkciója szerint csapadékvízzel hígított